

Kapitola první

Císařova abdikace a odjezd z Francie

*Od 20. června 1815, den před abdikací císaře Napoleona,
do příjezdu na Svatou Helenu, dne 15. října.*

Údobí asi čtyřměsíční.

Bitva u Waterloo.

Úterý 20. června 1815

Císařův návrat do Elysejského paláce po bitvě u Waterloo.

ozvídám se o císařově příjezdu do Elysejského paláce¹ a bez meškání se tam vydávám, jak mi velí povinnost. Setkávám se s pány Montalembertem a Montholonem, jež přivedly stejné pohnutky.

1 Las Cases uvádí chybné datum. Napoleon se po porážce u Waterloo vrátil do Elysejského paláce 21. 6. 1815. (Pozn. Lentz: Emmanuel de Las Cases, *Le Mémorial de Sainte-Hélène*, texte établi, présenté et commenté par Thierry Lentz, Peter Hicks, François Houdecek, Chantal Prévot, Perrin, Paříž, 2017, dále jen Lentz)

Císař byl právě poražen ve veliké bitvě. Spása Francie napříště spočívá v rukou poslanců, v jejich odpovědnosti a snažení. Dorazil pokryt válečným prachem, smířen se svou abdikací, odhodlán vyložit, co nám hrozí a jaké jsou naše vyhlídky, a rozhodnut prohlásit, že své osobní zájmy nikdy nepovýší nad blaho Francie a uchýlí se do ústraní. Někteří se domnívají, že ho jisté osoby od toho zrazovaly, podněcující v něm obavu, že by mezi poslanci mohla vypuknout vzpoura.

Ostatně dosud není potvrzeno nic, co se o té nešťastné bitvě vypravuje. Jedni říkají, že došlo k otevřené zradě, druzí se odvolávají na bezpříkladnou ránu osudu, neboť třicet tisíc mužů, jimž velel Grouchy, se zpozdlilo, sešlo z cesty a nezapojilo se do boje. Vojsko, zvečera vítězné, bylo pojednou stíženo panickou hrůzou a v okamžení se rozštěpilo. Je to Kresčak, Azincourt² atd... Všichni jsou zdrčeni. Zdá se, že je vše ztraceno!

Středa 21. června

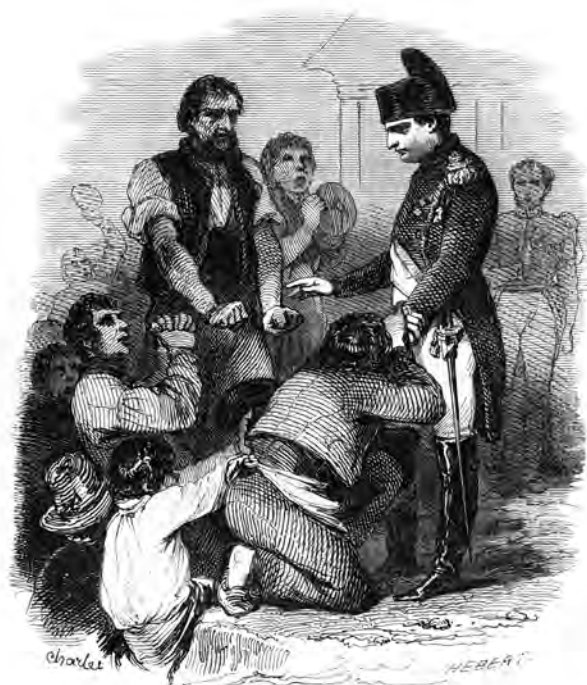
Abdikace.

Po celý večer a během noci jsou zástupci národa i jeho nejvyšší představitelé s nejlepšími úmysly přesvědčováni jistými osobami, sepisujícími jakési údajně věrohodné dokumenty, listiny takřka úřední, které mají zajistit blaho Francie *prostou císařovou abdikací*.

Dnes ráno to mínění převládlo natolik, že se jeví jako nezvratné. Přicházejí předseda shromáždění, nejvyšší představitelé státu a nejbližší přátelé císařovi s naléhavým požadavkem, aby svou abdikací zachránil Francii. Císař odpoví bez přesvědčení, avšak velkoryse. Odstoupí!

Ta situace vyvolá v okolí Elysejského paláce náramný zmatek. Rozvášněný dav se srocuje v okolí, mnozí pronikají dovnitř, mezi nimi prostí lidé, přelézají zeď, a jedni s pláčem, druzí jako v pomínutí smyslů spěchají předložit všemožné návrhy císaři, který se klidně prochází po zahradě. On jediný zachoval rozvahu a odpovídá stále, že si jejich přičinlivost a věrnost vlasti uchová v paměti.

2 Francouzské porážky z dob Stoleté války.

Napoleon se loučí po abdikaci.

Během dne jsem k němu uvedl delegaci poslanců, kteří mu přišli poděkovat za oddanost národní věci.

Listinami a dokumenty, jež vyvolaly pozdvižení a přivodily dnešní převratné události, jsou zjevně zprávy, jež sepsali pánové Fouché a Metternich, který se ostatně zaručil za Napoleona II.³ a za regentství,⁴ pokud císař přistoupí na abdikaci. Uvedené zprávy byly údajně udržovány bez Napoleonova vědomí delší dobu v tajnosti.

Pan Fouché má nesporně vrozený sklon k obmyslnému jednání. Víme, že jeho první pád do nemilosti před několika lety přivodil jeho svévolné tajné dohody s Anglií, aniž byl o tom Napoleon zpraven. Když nastanou prudké zvraty, projeví se u něho vždy cosi záluďného.

Nedej Bože, aby dnešní temné události byly pro vlast neblahé!

3 Napoleonova syna Orlíka (1811–1832).

4 Napoleonovy manželky z habsbursko-lotrinského rodu Marie Louisy (1791–1847).

Čtvrtek 22. června 1815

Poselstvo komory pairů – Caulaincourt – Fouché.

Vrátil jsem se na několik hodin domů. Dnes bylo uvedeno poselstvo komory pairů.⁵

Večer byla jmenována část prozatímní vlády. Ve služebním salonu se mezi námi objevili dva z jejích členů, pánové Caulaincourt a Fouché. Složili jsme poklonu tomu prvnímu, což ve skutečnosti znamenalo, že jsme mu poděkovali za jeho zásluhy o veřejnou věc. Odpověděl ustrašeně. Tleskali jsme však pouze volbě, která už byla známa. „Je zřejmé,“ pravil Fouché lehkým tónem, „že já nejsem podezřelý.“ „Kdybyste byl,“ opáčil dosti stroze přítomný poslanec Boulay de la Meurthe,⁶ „věřte, že bychom vás nejmenovali.“

Pátek 23. a sobota 24. června 1815

Prozatímní vláda představena císaři.

Provolávání slávy a hlasy z ulice doléhají až do Elysejského paláce. Představuji prozatímní vládu císaři, který po rozloučení žádá vévodu Decrèse, aby ji doprovodil. Císařovi bratři Joseph, Lucien a Jérôme byli uvedeni několikrát během dne a dlouze s ním rozmlouvali.

Večer co večer se kolem Elysejského paláce shromažďoval stále mohutnější zástup. Jeho volání a zájem o císaře vzbuzovaly znepokojení u opozičních stran. Napětí v hlavním městě bylo na bodu varu a císař se rozhodl nazítří odjet.

Neděle 25. června 1815

Císař opouští Elysejský palác.

Císař se uchýlil do Malmaisonu. Doprovázím ho a žádám o svolení, zda smím zůstat po jeho boku na jeho nové životní dráze. Můj

5 Tzn. horní komory parlamentu.

6 Antoine Boulay de la Meurthe (1761–1840) byl ve skutečnosti státním ministrem. To mu umožňovalo přístup do poslanecké sněmovny. (Pozn. Lentz)

návrh ho zjevně překvapil, neboť mě doposud znal jen podle mého postavení, ale souhlasil.

Pondělí 26. června 1815

Přijela za mnou moje žena,⁷ uznala mé rozhodnutí, bylo však stejně těžké jí je sdělit jako obtížné ji přesvědčit. „Drahá přítelkyně,“ řekl jsem jí, „musím dostat povinnosti, kterou je mé srdce naplněno, a zároveň mě utěšuje, že neporušuji tvé zájmy.⁸ Pokud má vládnout Napoleon II., uložím ti u něho velké směnky, a jestliže nebesa rozhodnou jinak, ušetřím tě slavného vyhnanství, neboť jeho jméno je obdařeno úctou. V každém případě se opět shledáme, i kdyby tomu tak mělo být v nějakém lepším světě.“

Po pláči a výčitkách, které mi byly nanejvýš milé, ustoupila, avšak zavázala si mne slibem, že bude za mnou moci brzy přijet. Od té chvíle u ní nacházím jen povzbuzení a odvalu, kterých mi bude nepochybně zapotřebí.

Úterý 27. června 1815

Ministr námořnictva přijíždí do Malmaisonu.

Spěchám do Paříže s ministrem námořnictva,⁹ který přijel do Malmaisonu kvůli fregatám pro císaře. Přečetl mi příkazy a dodal, že císař souhlasil s tím, že mě vezme s sebou. Slibuje, že se v nastávající nejbližší době postará o mou ženu.

Napoleon II. je prohlášen zákonodárnou mocí.¹⁰

Posílám pro svého syna do lycea, jelikož jsem rozhodnut vzít ho s sebou. Chystáme si jen malé zavazadlo s prádlem a šatstvem

7 Henriette de Kergariou. (Pozn. Lentz)

8 Poměrně vzácný doklad tykání mezi aristokraty.

9 Decrès. (Pozn. Lentz)

10 Napoleonův syn byl takto vyhlášen (nikoli však korunován) Napoleonem II. Proto se Napoleonův synovec Ludvík Napoleon roku 1852 stane císařem jako Napoleon III.

a vracíme se do Malmaisonu. Moje žena mě doprovází a téhož večera se vrací. Cesta je nebezpečná a zrádná, nepřítel se blíží.

Středa 28. června 1815

Chtěl jsem znovu spatřit alespoň na pár okamžiků svou ženu. Vévodkyně de Rovigo¹¹ mě odvezla se synem do Paříže. Doma jsem našel pana de Vertillac a pana de Quitry. Byli to poslední přátelé, které jsem objal. Byli zděšení. Zmatek a nejistota v Paříži dostoupily vrcholu, nepřítel stál před branami. Po příjezdu do Malmaisonu jsme spatřili most v Chatou v plamenech, stavěli kolem nás strážce, museli jsme být obezřetní. Vstoupil jsem k císaři, vylíčil jsem mu dojmy z hlavního města, sdělil mu obecné mínění, podle něhož Fouché nestoudně zradil národní věc, a pověděl mu, že pravověrní Francouzi doufají, že se postaví ještě té noci do čela vojska, které si ho žádá. Císař mě zamyšleně vyslechl a beze slova propustil.

Čtvrtek 29. a pátek 30. června 1815

Prozatímní vláda svěřuje Napoleona dozoru generála Beckera. Napoleon opouští Malmaison. Odjíždí do Rochefortu.

Celé dopoledne se saint-germainskou třídou rozléhalo ustavičné volání *At' žije císař!* Byly to oddíly, jež pochodovaly podél malmaisonských zdí.

Před polednem přijel generál Becker,¹² vyslaný prozatímní vládou, aby nám s neskrývanou hořkostí sdělil, že obdržel příkaz pozorovat a střežit Napoleona.

To rozhodnutí bylo vedeno nízkými pohnutkami, neboť Fouché věděl, že generál Becker má osobní důvody si na císaře stěžovat, a tudíž nepochyboval o tom, že se v něm skrývá trpkost a odhodlání k pomstě. Nemohl se více mýlit, neboť generál ke své cti císaři stále prokazoval úctu a loajalitu.

11 Marie-Charlotte Félicité Savary. (Pozn. Lentz)

12 Generál Bager, též Baeger, řečený Beker (1770–1840).